

Nr 273.

Av fröken **Hesselgren**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till privatläroverken m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 214 angående vissa anslag till privatläroverken m. m. föreslås i mom. F. 4, att skolöverstyrelsen tills vidare icke må lämna ämneslärarinna sådant medgivande, som omförmäles i § 1 mom. 5, andra stycket av kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, såvida icke vederbörande skola förklarar sig villig att bestrida samtliga kostnader för avlönnande av lärarinnan.

I den kungl. propositionen citeras följande uttalanden:

1) Av skolöverstyrelsen.

Beträffande den förstnämnda av de sålunda ifrågasatta åtgärderna får överstyrelsen erinra därom, att överstyrelsen enligt gällande bestämmelser äger rätt att på därom gjord framställning efter prövning av varje särskilt fall medgiva lärarinna att kvarstå omkring tre år efter uppnådd pensionsålder, sextio år. Av denna rätt har överstyrelsen begagnat sig i ganska stor omfattning. Mot förslaget, att denna överstyrelsens rätt tills vidare ej skulle få utövas, hava anmärkningar riktats i åtskilliga av de från skolorna inkomna yttrandena, och överstyrelsen hyser för egen del stora betänkligheter mot ifrågavarande förslag. För skolorna själva skulle otvivelaktigt i åtskilliga fall ett upphävande tills vidare av rätten att låta pensionsmässiga lärarinnor kvarstå i tjänst framstå som en olägenhet, i all synnerhet vid skola, där ingen lärarinetjänst enligt de nya bestämmelserna skulle behöva indragas, och där måhända en lärarinna med stor erfarenhet och framstående duglighet skulle nödgas vika för en ny, vida sämre kvalificerad arbetskraft. Vidare må erinras, att ej så få lärarinnor av olika skäl torde avgå från sin tjänst vid uppnådd pensionsålder utan att ifrågasätta kvarstående i tjänst, varigenom antalet av dem, som önska kvarstå, torde bli mindre, än de sakkunniga beräknat. Den besparing, som skulle ernås genom att framtinga samtliga lärarinnors avskedstagande vid uppnådd pensionsålder, motväges också till en viss grad genom det tillskott till deras pensioner, som staten har att erlægga. Överstyrelsen får på sålunda anförda grunder hemställa, att den ifrågasatta suspensionen av överstyrelsens rätt att medgiva pensionsberättigade lärarinnors kvarstående i tjänst, ej måtte påbjudas. Till

stöd härför må jämväl åberopas den allt starkare framträdande tendensen att höja kvinnornas pensionsålder. Erinras må, att denna tendens vid 1925 års riksdag tagit sig uttryck i det i samband med frågan om lönereglering för kvinnliga befattningshavare i statens tjänst framställda förslaget att höja dessa befattningshavares pensionsålder till sextiofyra år.

2) Av Styrelsen för Sveriges flick- och samskolors lärarinneförbund.

De sakkunniga diskutera icke i betänkandet de pensionsmässiga lärarinornas ställning, utan synas på denna punkt helt godtaga statsutskottets förslag vid 1924 års riksdag. Om löne- och pensionsförhållandena vid de privata skolorna vore väl ordnade, skulle deras ståndpunkt vara mera naturlig. Men sådana förhållandena nu en gång äro, har möjligheten att få tjänstgöra under de tre respitåren för de äldre lärarinnorna varit en om än ringa kompensation för de ytterst dåliga löneförhållanden, under vilka dessa lärarinnor i ännu högre grad och under ännu längre tid, än de yngre lärarinnorna, haft att utföra sitt arbete för den kvinnliga ungdomens högre skolutbildning. Då för närvarande pensionsålderns höjning för de kvinnliga befattningshavarna är en i hög grad aktuell fråga, synes det vara obilligt, att innan den vunnit sin lösning kategoriskt neka de av dessa äldre lärarinnor, som ännu ha sin fulla arbetskraft i behåll, möjlighet att kvarstå enligt de nu gällande bestämmelserna. Också ur statsfinansiell synpunkt torde det dessutom utan tvivel i stort sett vara fördelaktigare, att dessa lärarinnor arbeta och uppbära lön än att de endast uppbära pension. Till denna bidrager staten nämligen med belopp, som i många fall så föga understiga statsutgifterna för en ämneslärarinnas lön, att denna skillnad utjämnas eller mer än utjämnas därigenom, att den pensionerade lärarinnans tjänstgöring, vilken endast i undantagsfall torde kunna helt fördelas på övriga ämneslärarinnor med full tjänstgöring, kommer att delvis bestridas av andra lärarkrafter, till vilkas avlöning staten bidrager.

Då de sakkunniga anse, att de strängare bestämmelserna skulle råda »tills vidare», kommer förslaget att hårdast drabba de lärarinnor, som under de närmaste åren bliva pensionsmässiga, varigenom övergången skulle bli svårast just i början, vilket de sakkunniga i övrigt sökt förebygga.

Lärarinneförbundet uttalar sig av dessa skäl emot den föreslagna suspensionen av skolöverstyrelsens rätt att medgiva pensionsberättigad lärarinnas kvarstående i tjänst samt vill dels uttala en förhoppning, att denna rätt måtte begagnas till förmån för de pensionsmässiga lärarinnor, som tjänstgöra vid skolor, där inga indragningar av platser skulle behöva företagas, dels göra följande förslag för ernående av en mjukare övergång. I analogi med de sakkunnigas alternativ i fråga om parallellklasserna kunde man tänka sig en bestämmelse, varigenom skolöverstyrelsen kunde medgiva skolorna att om de så önska behålla och på egen bekostnad avlöna en pensionsmässig lärarinna och använda hennes arbetskraft för att ge lättnad i arbetet åt de övriga lärarinnorna. Detta förfaringsätt skulle innebära en

ren besparing för staten, som under tiden icke hade några utgifter för lärarinnans pension.

Den föreslagna bestämmelsens ekonomiska konsekvenser för staten belyses ytterligare av följande exempel:

Antag, att en sextioårig lärarinna, som under andra förhållanden skulle ha erhållit tillstånd att kvarstå i tjänsten, d. v. s. *som är fullt tjänstduglig*, tvingas att avgå med pension i en skola, där ingen tjänst står på indragning, och där alltså en ny lärarinna måste antagas i den pensionerades ställe. Om ingen av de »övertaliga» lärarinnorna i andra skolor söker platsen, måste en helt ny kraft införlivas med kåren, och dennas numerär minskas alltså icke genom den sextioårigas avgång. Statens utgifter för de båda lärarinnorna skulle bli

för den pensionerade: <i>tilläggs pension</i> : antag högsta hittills beviljade belopp	kronor 1,800
<i>dyrtidstillägg</i> å 2,400 kronor	
för den nyantagna: <i>lönetillägg</i> för högre kompetens	» 200
<i>tillfällig löneförbättring</i>	» 1,500
<i>dyrtidstillägg</i> å omkring 1,900 kronor	
<i>Summa</i> bidrag till pension och lön dyrtidstillägg å 4,300 kronor	
	<u>Kronor 3,500</u>

Skulle den sextioåriga lärarinnan få kvarstå i tjänst, bleve statsutgifterna: för den tjänstgörande pensionsmässiga lärarinnan:

lönetillägg för högre kompetens	kronor 200
$\frac{2}{3}$ av två ålderstillägg å 300 kronor	» 400
tillfällig löneförbättring	» 1,500
dyrtidstillägg å omkring 2,300 kronor	
<i>Summa</i> bidrag till lön dyrtidstillägg å 2,300 kronor	
	<u>Kronor 2,100</u>

Staten gör alltså ingen besparing, utan kan tänkas få en merutgift av 1,400 kronor plus dyrtidstillägg å 2,000 kronor, *utan att kårens numerär minskas*. Samtidigt förlorar den pensionerade lärarinnan 1,100 kronor i årsinkomst.

I de fall, där tilläggs pensionen understiger 400 kronor — statens andel i den pensionsberättigade lärarinnans ålderstillägg — kan staten sägas göra en mycket blygsam ekonomisk vinst, om ingen hänsyn toges till dyrtidstilläggen. Lärarinnans inkomstminskning influeras däremot ej av tilläggs pensionens storlek.

Skulle den pensionerade lärarinnans plats delvis besättas av en timplärarinna eller helt indragas, kan staten komma att vinna en del, men i intet enskilt fall mer än skillnaden mellan 2,100 kronor och vederbörande lärarinnans tilläggs pension. Som antalet överåriga i tjänst icke torde uppgå till 30, och staten har att räkna med förluster i en del fall, små vinster i andra

och endast i mycket få fall en verklig besparing, torde ringa eller kanske ingen vinst på det hela tillförsäkras staten genom den föreslagna suspensionen på några år av överstyrelsens rätt att bevilja »respitår». En dylik bestämmelse skulle däremot leda till stort förfång för ett litet fåtal arbetsdugliga veteraner i skolans tjänst.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att en allmän suspension av överstyrelsens här ifrågavarande rätt icke vore vare sig rättvis eller från statsfinansiell synpunkt berättigad, vadan jag hemställer,

att mom. F. 4 i kungl. propositionen nr 214 måtte erhålla följande lydelse:

Skolöverstyrelsen må tills vidare icke lämna ämneslära-
rinna vid skola, där indragande av platser skulle ifrågakomma,
sådant medgivande, som etc.

Stockholm den 16 april 1925.

Kerstin Hesselgren.
